

MUSTAQILLIK DAVRIDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SIYOSIY PARTIYALAR FAOLIYATI

Bekzodbek Abdullayev

Andijon davlat universiteti tarix fakulteti o'qituvchisi

Rafiqjonova Oybarchin

Andijon davlat universiteti tarix fakulteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11063983>

Annotatsiya: Ushbu maqolada mustaqillik davridagi mamlakatimiz qonunchilik tizimida amalga oshirilgan jarayonlar va ularni amalga oshirishdagi siyosiy partiyalarning bevosita ro'li va ahamiyati haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: siyosiy partiya, ma'rifat, chor hokimiyati, demokratiya, deputat, organ, nomzod, yoshlar harakati, ekologiya, tadbirkorlik, xalq, adolat, taraqqiyot.

Аннотация: В данной статье говорится о процессах, реализованных в законодательной системе нашей страны в период независимости, а также о непосредственной роли и значении политических партий в их реализации.

Ключевые слова: политическая партия, просвещение, царская власть, демократия, депутат, орган, кандидат, молодежное движение, экология, предпринимательство, народ, справедливость, развитие.

Markaziy Osiyoda, jumladan O'zbekistonda siyosiy partiyalar tuzish uchun tarixiy-ijtimoiy vaziyat XIX asrning oxiri – XX asrning boshlarida yuzaga kela boshlagan. Jadidlar va ma'rifatparvarlarning xalq orasida ma'rifatni yoyib, uning siyosiy faolligini oshirish, ommani Chor Rossiyasi tarkibida muxtoriyatga erishishga da'vat qilish, o'lkada mustaqil milliy davlat yaratish masalasini o'rta qo'yish borasidagi harakatlari shundan dalolat berardi. Lekin ularning intilishlariga chor hokimiyati va mahalliy hukmdorlar boshdan qarshilik qilgan. Oqibatda, mintaqada 1917-yilgacha bo'lgan davrda siyosiy, nazariy va tashkiliy jihatdan yetuk siyosiy partiyalar shakllanib ulgurmad.¹ Oktabr to'ntarishi arafasida va undan keyin o'zini namoyon eta boshlagan siyosiy tashkilotlar va ularning rahbarlari qatag'onga uchradi, badarg'a va surgun qilindi („Milliy ittihad“, Yosh buxoroliklar, Yosh xivaliklar). Sho'rolar davrida esa hukmron kommunistik partiyadan boshqa bironbir partiyani tuzish taqiqlandi. O'zbekiston Respublikasi mustaqil bo'lganidan so'ng siyosiy partiyalarning shakllanishi va faoliyat olib borishiga imkoniyat yaratildi. Mamlakatda hozirgi paytda 5 ta siyosiy partiya (O'zbekiston Xalq demokratik partiyasi, O'zbekiston „Adolat“ sotsial demokratik partiyasi, O'zbekiston Milliy tiklanish demokratik partiyasi, O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasi, O'zbekiston Ekologik partiyasi) mavjud. Bu siyosiy partiyalar o'z faoliyatini O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, O'zbekiston Respublikasining „Siyosiy partiyalar to'g'risida“gi qonuni (1996-yil 26 dekabr), boshqa qonun hujjatlari, shuningdek, o'z ustavi asosida amalga oshiradi. Siyosiy partiyalar tashkil etish huquqi Konstitutsiya moddasida mustahkamlangan. Qonunga ko'ra siyosiy partiyalar fuqarolarning huquq va erkinliklarini amalga oshirish maqsadida, o'z xohish-irodalarini erkin bildirish, partiyaga ixtiyoriy ravishda kirish va undan chiqish, a'zolarining teng huquqliligi, o'zini o'zi

¹ 2020 „Yangi O'zbekiston“ va „Pravda Vostoka“ [gazetalari tahririyati](#)» DUK

boshqarish, qonuniylik va oshkoralik asosida tuziladi va faoliyat ko'rsatadi.² Lekin, konstitutsiyaviy tuzumni zo'rlik bilan o'zgartirishni maqsad qilib qo'yuvchi; O'zbekiston Respublikasi suverenitetiga, yaxlitligi va xavfsizligiga, fuqarolarning konstitutsiyaviy huquq va erkinliklariga qarshi chiquvchi; urushni, ijtimoiy, milliy, irqiy va diniy adovatni targ'ib qiluvchi; xalqning sog'lig'i va ma'naviyatiga tajovuz qiluvchi; milliy va diniy ruhdagi partiyalarni tuzish va ularning faoliyat ko'rsatishi taqiqlanadi. Siyosiy partiyalar to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasining qonuni bo'yicha, huquqni muhofaza qiluvchi organlarda xizmat qiluvchi shaxslar sudyalari, prokurorlar va prokuratura tergovchilari, ichki ishlar organlari, milliy xavfsizlik xizmati xodimlari, harbiy xizmatchilar, xorijiy davlatlarning fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar siyosiy partiyalarga a'zo bo'la olmaydilar. Siyosiy partiyalarga a'zolik faqat yakka tartibda qayd etiladi. Bir partiyaning a'zosi ayni vaqtda ikkinchi partiya a'zolikka qabul qilinmaydi. Siyosiy partiyalarni tuzish uchun kamida 8 ta hududiy sub'yektda (viloyatda), shu jumladan, Qoraqalpog'iston Respublikasi va Toshkent shahrida yashayotgan hamda partiya birlashish istagida bo'lgan kamida 20 ming fuqaroning imzosi bo'lishi talab etiladi. Siyosiy partiyalar saylab qo'yiladigan davlat organlaridagi o'z vakillari orqali tegishli qarorlarni tayyorlashda, qonunda belgilab qo'yilgan tartibda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, davlat hokimiyati organlari saylovlarida ishtirok etadi. O'z partiyalarining siyosatini uyushqoqlik bilan o'tkazish uchun O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisida Siyosiy partiyalarning fraksiyalari, Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi hamda mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlarida partiya guruhlarini tuziladi. „Siyosiy partiyalar to'g'risida“gi qonunda Siyosiy partiyalar faoliyatining kafolatlari, ularni tuzish, ro'yxatga olish, partiyalar mulki, ular faoliyatini to'xtatish tartibi va boshqa masalalar to'liq ko'rsatib berilgan.

- O'zbekiston Xalq demokratik partiyasiga (qisqacha nomlanishi – O'zbekiston XDP) 1991-yil 1-noyabrda partiyaning Ta'sis qurultoyida asos solindi.
- O'zbekiston „Adolat“ sosial-demokratik partiyasi 1995-yil 18-fevralda partiyaning birinchi Ta'sis Qurultoyida tashkil topgan.
- Tadbirkorlar va ishbiarmonlar harakati – O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasi 2003-yil 15-noyabrda bo'lib o'tgan Ta'sis S'yezdida tashkil topgan.
- 2008-yil 20-iyun kuni O'zbekiston „Milliy tiklanish“ demokratik partiyasi va O'zbekiston „Fidokorlar“ milliy demokratik partiyasining birlashish Qurultoyi bo'lib o'tib, ikki partiya negizida yangi O'zbekiston „Milliy tiklanish“ demokratik partiyasi tashkil topdi.
- 2019-yil 24-yanvarda Adliya vazirligi tomonidan O'zbekiston Ekologik partiyasi davlat ro'yxatidan o'tkazildi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, har bir davlat siyosatida uning boshqarish va uning yordamchi tarmoqlariga ko'maklashuvchi sohalar bevosita muhim sanaladi. Shulardan eng keng tarmoqlisi siyosiy partiya hisoblanadi. Mustaqillik yillarida yurtimizda ham siyosiy partiyalar tizimi keng rivojlandi. Xususan bir nechta eski partiyalar ko'lamida va yangi maqsadlarni amalga oshiruvchi demokratik partiyalar vujudga kelganligi buning yorqin dalilidir.

References:

1. 2020 “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalarini tahririyati» DUK

² „O'zbekiston Respublikasining „Siyosiy partiyalar to'g'risida“gi qonuni“.

2. “O‘zbekiston Respublikasining Siyosiy partiyalar to‘g‘risida” gi qonuni.
3. Akmal Saidov. O‘zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
4. 2020 “Yangi O‘zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati» DUK
5. “Xalq so‘zi” gazetasining 2013-yil 23-apreldagi 77-soni.
6. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 24-moddasi.
7. https://uz.wikipedia.org/wiki/Fuqarolarning_o%CA%BBzini_o%CA%BBzi_boshqarish_organlari

INNOVATIVE
ACADEMY